

Dansk støtte giver Kola-samer håb

Familiebrug afløser kriseramte russisk kooperativ

FREDE RASMUSSEN

Tuttut tammarpata samet aamma tammassapput. Taamaattumik geriuannartup masarsuanut uteqqittariaqarpugut.

Hvis renerne forsvinder, gør samerne det også. Derfor skal vi tilbage til tundraen.

Af Frede Rasmussen

Rensdyrhyrden Boris Julin ser frem til en ny og meningsfyldt tilværelse ude på Kola-halvøens vidstrakte tundraområder sammen med sin egen og andre familier. Derude er han født, der vil han leve med sin familie, og der vil han også dø.

Han er gået i spidsen for etableringen af familiebrug - på samisk en obshina, som udgør den organisatoriske ramme om et fællesskab, der primært skal leve af

rensdyrdrift, som deres fædre og forfædre gjorde det. Udkommet skal suppleres med fiskeri i områdets elve og fint håndværk af bl.a. gevire og rensdyrskind, som samerne mestrer. Turisme med vandreture, jagt og fiskeri er også oplagt i den storslåede natur, som er rig på fugle og vildt som elg, vildrensdyr og bjørn.

Der var feststemning, da den grønlandsk-danske ngo INFO-NOR for et år siden kunne meddele dem, at det danske udenrigsministerium nu endelig efter flere

års venten havde godkendt Boris' ansøgning om projektbistand. Alligevel er det ikke uden dystre minner han nu gør status. Siden har det nemlig været en kamp at få lejekontrakt på de 16.500 hektar land, som er betingelsen for drift af flere tusind dyr. Mødet med det russiske bureaukrati var en alvorlig prøvelse for den frihedstørstende same.

Det er en milepæl, at han nu kan præsentere det materiel for, som er indkøbt for dele af den danske støtte. Snescootere, en terrængående kassevogn, en gummibåd samt værktøj til at opføre hytter mv. i vildmarken. Nu kan folkene bag obshinaen også se frem til at få indkøbt de nye rensdyr, der sammen med deres egne skal udgøre grundstammen i en bedrift, som med årene helst skal vokse sig tusindtallig. Der går nok endnu et år, inden projektet for alvor kører for fuld kraft, og så har det været en hård tårn at nå så vidt.

Træt af bureaukratiet

-Jeg er dødtæt af det russiske bureaukrati, konkluderer Boris Julin siddende ved bordet i familiens beskedne lejlighed i Lovozero, hvor han beretter om udviklingen.

- Gennem et helt år har vi måttet rende bureaukrater på dørene for at få tilladelser til, hvad ved jeg. Senest skulle vi have kørekort til bæltekøretøj og gummibåd. Det ender vel med, at vi også skal have kørekort til rensdyr, sukker han. Jeg kan næsten ikke vente med at få det dræbende papirarbejde overstået. Jeg glæder mig helt vildt til at komme ud i tundraen og arbejde med dyrene.

Obshinaens navn er Tjaar, som betyder tundra på samisk, men som i dette tilfælde også symboliserer friheden. Boris vil bo fast derude i vildmarken sammen med sin kone Uljane. De store forventninger skyldes de elendige vilkår, som er samernes livsbetingelser i Lovozero, der også kaldes samernes hovedstad. I staltinden blev samerne tvunget bort fra deres naturlige revir og ind til byen, da Sovjet byggede store vandkraftværker på Kola og senere opbyggede atomflåde i det permanente område omkring regionshovedstaden Murmansk. Ifølge Larisa Adeva, leder af det stedlige kulturhus, blev samerne forfulgt med drab, fængsling og diskriminering.

Lovozero ligger 200 kilometer fra Murmansk. Byens indbyggere er russere, komier og samer - omkring 3.400 i alt, hvoraf samerne socialt set rangerer lavest. Halvdelen af byen befolkning er arbejdsløse, og for restens vedkommende udebliver lønnen ofte for deres arbejde i det store kollektiv, der sidder på alt. Samerne er med op til 70 pct.'s ledighed den dårligst stillede gruppe. Sundhedstilstanden er generelt ringe, og spiritusmisbruget er stort. Gennemsnitsalderen for en mandlig same er f. eks. kun 44 år, og en af de hyppigste dødsårsager er drukneulykker på isen.

Håbløs økonomi

Byen virker trøstesløs med sit nedslidte og dårligt udførte boligbyggeri, en tristesse som suppleres af rustne, opklodsede Ladaer, faldefærdige træhuse og glammende hunde, som strejfer om-

kring i boligområderne og de omgivende højbede med kartofler.

Den specielle kartoffeltype er den eneste grøntsag, der kan gro nord for polarcirklen. En dårlig kartoffelhøst vil være katastrofal, fordi den ofte betyder sult vinteren igennem. Fisk fra elven, ofte fanget ulovligt, er den sidste mulighed. Familierne kan i høsttiden tjene en smule ved at plukke bær og svampe i tundraen og sælge dem. Lønudbetalingerne fra det lokale kooperativ er meget ustabile, og byens mange ledige må klare sig med 900 rubler om måneden, hvilket pr. dag svarer til godt 10 danske kr., som ingen steder rækker.

Byens økonomiske situation er håbløs. Stort set al erhvervsvirksomhed rendrift medregnet drives af det skrantende kooperativ Tundra, et tidligere statskollektiv, som ifølge beboerne er konstant konkurstruet på grund af manglende professionalitet og en blakket ledelse, som tiltog sig magten ved sovjetunionens sammenbrud. I lange perioder få samerne ingen løn.

-Situationen i Tundra er dybt bekymrende, men obshinaerne har heldigvis skabt forhåbninger. Kommer det rigtigt i gang, håber jeg på, at de også deltager aktivt med at skabe arbejdspladser for små firmaer med samehåndværk, siger tilføjer Larisa Adeva.

Tilbage til tundraen

Boris Julin og andre projektmagere har ud over myndighedernes udmarvende bureaukrati også været udsat for chikane. Or eksempel blev Boris afskediget fra Tundra, da han obshinaprojekt blev kendt.

-Magthaverne har taget al privat ejendom samt jagt- og fiskeriområderne. Hvis man arbejder for tundra, risikerer man at miste det sidste telt. Det afgørende er at bevare rendriften på samehænder, for med de sidste rener forsvinder de sidste samer også fra Kola-halvøen. Min familie har altid ønsket sig tilbage, hvor min bedstemor blev født, og mine børn skal helst vokse op med renerne. Nu flytter vi derud snarest muligt, jubler Boris Julin.

Det danske udenrigsministeriums årlige støtte til området er med sine få millioner kroner beskeden sammenholdt med behovet, og Infonors leder, antropolog Claus Oreskov, som gennem 10 år har arbejdet med at forbedre Kola-samernes vilkår, håber, at støttepengene i højere grad målrettes og forøges.

-Det er afgørende at sikre, at rensdyrene atter kommer på samehænder, så Kolasamerne igen kan leve en meningsfyldt tilværelse. Obshinaprojekterne har netop den positive psykologiske effekt, som skal til for at fjerne sporene efter 70 års umyndiggørelse og formynderi. Med en støtte, som umuligt kan opnås fra den russiske stat, er der skabt frugtbar grund for, at renhyrderne og deres familier tør genskabe en bæredygtig rendrift på Kola-halvøen, siger han og efterlyser i øvrigt en bedre overordnet prioritering fra Udenrigsministeriets side, så ngo'en også kan opnå større effekt af sit arbejde og den udbetalte støtte.

FREDE RASMUSSEN

Lovozero-mi ataatsimiittarfeerannuami piginnaatitaaffiit oqallisigineqartuarpup - Lenin malinnaalluarluni nakkutillisoralugu. Talerperluvoq siulittaasoq Andrei Zacharov.

Debatten om rettigheder bølger i det lille mødelokale i Lovozero - overvåget af Lenin med opmærksomt blik. Til højre formanden Andrei Zacharov.

Kola-mi tuttu suli sinneqarput, Lovozero-mili ataatsimut ingerlatsivimmi ajornartorsiorturni ingerlatsineq ingerlanerliorpoq.

Der er stadig rensdyr tilbage på Kola, men driften mistrives i det skrantende kooperativ i Lovozero.

Qallunaat tapersiinerata Kolasamet neriulersippai

Russit ataatsimut ingerlatsiviat ilaqtariinnit tiguneqartooq

Allattoq: Frede Rasmussen
Nutsrisoq: Utertoq Nielsen

Kolap qeqertaasartaani qeriuannartup masarsuani annertuumi ilaqtariilli allaq ilagalugit inuuneq nutaajunerussusaq imaqarnerusorlu tuttuk paarsisup Boris Julin-ip qilanaaraa. Tamaani inunngorsimavoq, tassani ilaqtariilli ilagalugit inujumalluni saanngujumalluni.

Ilaqtariit ingerlatsivianik pilersitsineq siuttuuffigisimavaa - samet obshina-mik taaneqartartooq, ataatsimut ingerlatsinermi aaqqissuussinermi tunngaviususaq, tuttuuteqarneq pingaarnertut inuunigtalugit, soorlu siulini taamaaliorsimasut. Inuusutissat tamaani kuuni aalisarnermik assassukkanillu kusanartunik ilapituteqassapput, soorlu tuttu nasuiniit aminillu sanaanik, samet suliarissallugit ilisimalluagaanik. Pingngortamilu alianaatsorsuarmi takornariartitsineq angalaarnermik, aalisarnermik, piniarnermillu ilalik aamma inuuniutaasinaassaaq, timmiarpassuallimmi, tuttuusarpassuallimmi, nujuartanik tuttulimmi nanulimmi.

Kalaallit qallunaallu kattuffiat naalakkersuisunut attuumassuteqanngitsoq (NGO) INFONOR nalunaarmat Danmark-imi nunanut ministereqarfik pilersaarumut ikiorsiinnisamik Boris-ip qinuteqaataanik ukiuni arlalinni utaqqisoqarsooq akuersisimasooq nallitortorsialaartoqarpoq. Taamaattoq naliiinarnermi ajornakusoq. Nunap 16.500 hektar-inik annertussuillip attartorsaanik isumaqatigiinnarneq sorsuffiusimavoq, tuttuk tusintinik arlalinnik uumasuteqarfissatut atugassap. Samemut kiffaangissusermik anguniagalimmut russit allaffissornikkut ingerlatsisut naalagaaniartut ataatsi-

meeqatiginerat misilinneqaataasimavoq annertooq.

Qallunaat tapiissutaat atorlugit atorussat pisiarneqarsimasut takutitai pisunik nutaanik takutisippit. Snescooterit, biilersuit nu-naannakkorutit, gummibadi kiisalu inuilaarsuarmi illuualiornisamat il.il. sakkussat. Obshinamillu pilersitsiniartut aamma qilanaarisinnaavaat tuttuk pisinisaaq, namminneq tuttuutit peqatigalugit ingerlatsivimmi uumasuteqarneqarussat, ukiut ingerlanerini tusintinik arlalinnik amerlassuseqalersussat. Suliap tamakiisumik ingerlanneqalersinnsaanut ukioq ataseq suli ingerlassagunarpoq, tamatumalu angunissaanut suliaq annertoorjussuimavoq.

Allaffissortut naalagaaniat

- Russit allaffissortut naalagaaniartut qatsulluinnarpakka, ilaqtariit inaani anginngitsumi Lovozero-mi ilaqtariit inigisaanni nerrivimmi issialluni Boris Julin oqarpoq, ineriartorneq oqaluttuarigamiuk.

- Sunaluunniit pillugu akuersisummik piniaraangatta allaffimmiut naalagaaniartut ukiup ataatsip ingerlanerani sorsuffigisarsimavagut. Kingusinnerpaamik qamutitut motoorilinnik gummibadimillu atuinissannut allagartartaarniarama. Immaqami aamma tuttuuteqarnissamat allagartamik akuersisummik pigisaqartariaqassagut, anersaammivoq. Pappalarsonerup taama annertutisup naammassinissaa iluamik utaqqisinnajunnaarpara. Qeriuannartup masarsuani tuttuk suliaqalersinnsara qilanaarisorujussuara.

Obshina ateqarpoq Tjaar, samet oqaasii malillugit tassaasoq qeriuannartup masarsua, tamatumunngalu atatilugu kiffaangissusermut takussutissaasoq. Nuliani Uljane ilagalugu Boris inuila-

arsuarmi najugaqarunavoq. Lovozero-mi samet illoqarfiisa pingaarnersaattut aamma taaneqartartumi inuuniarnermi atukkat ajorluinnartut qilanaarnermut pisutaapput. Stalin-ip nalaani samet najugaqarfimminnit illoqarfimmut pingitsaalisallutik nuutsineqarsimapput, Kolap qeqertaasartaani Sovjet ergup nukinga atorlugu angisuunik nukissiorfiliorat, nunallu immikkoortuani tamaani illoqarfiit pingaarnersaanni Murmansk-imi immakkut angallavuisinnaasumi sorsuutitunut atominik ingerlatilinnut umiarsu-aliviliorat. Tamaani kulturrikkut illumi pisortaqaq Larisa Adeva malillugu samet malersorneqarput toqunneqartarlutik, pannaarunneqartarlutik immikkoortinneqartarlutik.

Lovozero Murmansk-imit 200 km-inik ungasissuseqarpoq. Illoqarfimmi najugaqarput russit, komiet aamma samet - katillutik 3.400-nik amerlassuseqartut, inooqatigiinnermilu samet atugarliornerupput. Illoqarfimmi najugaqarfik affaat suliffeqanngillat, ataatsimillu ingerlatsivimmi sunik tamanik ingerlatsiviusumi sulisut akissarsiasaat akuttunngitsumik takkutinngitsoortarput. Samet 70 procentiisa suliffisaqannginnerisigut taakku atugarliorneraapput. Peqqissuseq pitsaavallaanngilaq, imigassamillu atornerluineq annertoorjussuavoq. Samet agguaqatigiissillugu inuusartut 44-nik ukioqalersarput, sikukkullu nakarluni ajunaarnerit toqutaasartut annersaart.

Aningaasaqarneq

Illoqarfik tujorminartuavoq, inissiat aserfallissimallutik ajortumillu sananeqarsimallutik, tujorminarneralu ilasarneqarpoq Lada-nit manggertornerisut qimaannarneqarsimasunit, illunit nakkaatilersunit aamma qimminit miaggoortunit, ineqarfii naatsiia-

nilu naatitsiviit akornanni angalasunit.

Naatsiit taakku immikkut ittut qaasutsup avannamut killingani kisimik naasinaapput. Naatsiianik naatitsinerliorneq ajunaarner-suarmik kinguneqarsinnaavoq, ukiuunerani kaannermik kinguneqarsinnaagami. Aalisakkat kuuni pisarneqartartut, ilaanni unioqutitsinikkut, periarfissat kingullersaart. Naatitanik katersinerup nalaani qeriuannartup masarsuani paarnanik pupinnillu katersinikkut ilaqtariit anniksummik aningaasarsiorsinnaapput. Tamaani ataatsimut ingerlatsivimmi sulineri akissarsiat tunniunneqartarnerat allannorartorjussuavoq, illoqarfimmi suliffissaaleqisorpassuit 900 rublet qaammammut inuusutigisari-aqartarpaat, qallunaat aningaasaannut naleqqiullugit ullormut 10 koruunit inuusutigineqartarlutik, taakkulu sumilunniit naammangillat.

Illoqarfimmi aningaasaqarneq neriunangilluinnarpoq. Inuusutissarsiornerup annersaa - tuttuuteqarneq ilanngullugu - ataatsimut ingerlatsivimmit Tundra-mit ingerlanneqarpoq, siornagut naalagaaffiup ingerlatsivigisimasaa-nit, najugaqartut malillugit suliamik iluamik ilisimasaqannginneq pisortallu peqquserluttarnerat pisutigalugit akiliisinnajunnaarnissamik navianartorsiorartumit, Sovjet ajutoormat pissaanermik tiguisimasunit. Piffissami sivi-soorjussuarmi samet akissarsiaqarneq ajorput.

- Tundra-mi pissutit ernuannartorjussuupput, kisiannili obshinat neriunnermik qujanartumik pilersitsisimapput. Iluamik aallar-tippata neriutitigaara suliffissanik pilersitsinissami peqataajumaartut, suliffinnik mikisunik samet assasugaannik suliaqarfiusussanik., Larisa Adeva oqarpoq.

Qeriuannartup mamasarsuanut uteqqinneq

Boris Julin allallu suliniuteqartut pisortanik oqartussanik malersorneqarnermik saniatigut malersorneqartarsimapput. Soorlu Boris Tundra-mit soraarsinneqarpoq, obshina-mik pilersitsiniarnera ilisimaneqalerat.

- Nammineq illuutit kiisalu piniarniartarfiit aalisartarfiillu pis-saarnermik tigummisunit tiguneqarsimapput. Tundra-mi suligaanni tupip nunngutaa arsaarinnissu-taasinaavoq. Tuttuuteqarnerup samentit pigiinnarneqarnissaa pingaaruteqarpoq, tuttummi nunngupata samet Kolap qeqertaasartaani aamma nunngussapput. Aanama inunngorfisigaanut ila-quttakka uterumallutik kissaate-qartuaannarsimapput, tuttullu akornanni meeqakka peroriar-tortariaqarput. Piaartumik tasamunga nuussaagut, Boris Julin nuannaarluni oqarpoq.

Pisariaqartitsinermut naleqqiullugu Danmark-imi nunanut allanut ministereqarfip ukiumut tapiissutigisartagaq koruunit millio-nit arlaqanngitsut ikittuunnaapput, Inforner-imilu pisortap, antropo-log-ip Claus Oreskov-ip Kolami samet atugaannik ukiuni qulini pitsaannorsaaissamik sulissuti-ginnissimasup neriutitigaq, ani-ngaasat tapiissutit anguniagaqar-fiunerusunut atorneqassasut amer-lineqassasullu.

- Tuttu samentit isumagine-qaqqilernissaat pingaaruteqarpoq, samet Kolami isumaqarlumut inooqalersinnaaqallugit. Obshina-mik pilersaarut eqqarsartar-nikkut ajunngitsumik sunniute-qarpoq, ukiut 70-it ingerlanerani nammineersinnaajunnaarsusiia-gaanerup paarneqarnerullu sunniutai peerneqaqallugit. Tapiis-suteqarnikkut, russit naalagaaffi-annit tapiiffigineqarnissaaq anguneqarsinnaanngimmat, kingunis-salimmik tunngavissaqartoqaler-poq, tuttuk pisarsit ilaqaataallu Kolap qeqertaasartaani imminut akilersinnaasumik tuttuuteqaqqi-lernissaanut, oqarpoq, nunanut allanut ministereqarfip tunganit annertunerusumik tullerissaarinnissaaq pitsaanerusoq ujartorlugu, kattuffik naalakkersuisunut at-tuumassuteqanngitsoq suliner-mi angusaqarnerusinnaaqallugit, tapiissutillu iluamik atorneqarsin-naaqallugit.

Demokratiet spøger i Arktis

Samerne vil give bureaukratiet og den politiske overmagt modstand hjulpet af grønlandsk-dansk Non-Governmental Organization- NGO

Af Frede Rasmussen

Diskussionen bølger i det beskedne mødelokale denne aften i Lovozero, hvor hovedparten af de russiske samer lever - ganske vist ufrivilligt. Det såkaldte kulturelle autonomi råd holder møde og finder det positivt, at flere rensdyrhyrder fra familiebreg og folk, der vil arbejde for samers rettigheder, er mødt op for at deltage. Et initiativ med direkte valg til rådet har i løbet af bare et år haft stor effekt.

Lederen af myndighedernes urfolkkomité, som for nylig er nedsat i Murmansk, følger mødet opmærksomt fra bageste stolerække, mens Lenin med kritisk mine overvåger sammenkomsten fra sin obligatoriske plads på væggen bag podiet. Samerne er for alvor begyndt at stille krav om opfyldelse af deres rettigheder som urfolk hjulpet af de norske samers organisation, af Barentsregionens sekretariat og af den grønlandsk-danske ngo Infornor, som fra det danske udenrigsministerium har skaffet penge til at løse behov af praktisk karakter, som har hjulpet organisationen i gang.

Kritisk debat

Demokratiet spøger - nedefra - i russisk arktis, og denne aften føres en entusiastisk debat om faren for nedlæggelse af en internat-skole, som underviser børn på samisk, om handel med de snærende ferskvandsfiskekvoter i søer og elve, om risikoen for forurening fra et mineprojekt, som det canadiske Barigold netop har belejret et område af samernes gamle land med, om det snærende russiske bureaukrati, og på positivsiden om oprettelse af familiebreg til rensdyrdrift og ny ansøgninger om nye medlemskaber af den autonome organisation.

Det er også et problem for samerne, som skal bruge store land-områder til deres dyr, at folk fra Moskva og andre større byer sætter sig på jord og land og presser lejepriserne i vejret.

En statslig lov om urfolks rettigheder kom allerede til verden under Lenin og blev viderebearbejdet under Stalin og andre magthavere efter ham. Imidlertid er alt ved det gamle i Murmansk-regionen på et tidspunkt, selv om samer sammen de øvrige arktiske urfolk f.eks. for længst er repræsenteret i Arktisk Råd, som er forum for de arktiske nationers fælles drøftelser. Dog har myndighederne i Murmansk omsider fundet det passende at nedsætte en urfolksskole, som forbereder en konference for urfolk på Kola.

Pengeproblemer

Den lokale rådsformand Andrei Zacharov er inviteret til at deltage i forberedelserne til lovgivningsarbejdet, men et praktisk problem er, at der ikke er penge og tid til at deltage i møderne i Murmansk - 200 kilometer væk.

Flere århundreders russisk efterfølgelse i form af tvangsflytninger har gjort samerne på Kola-halvøen i det arktiske Rusland til et undertrykt folk, og kollektiviseringen har frataget dem deres oprindelige ejendom. Dets sprog og kultur trues af udslettelse, og ti-årene efter Sovjets sammenbrud

Lovozero - illoqarfik tujorminartoq piitsuuffiusoq inuttullu atugarliorfiusoq.

Lovozero - en trøsteløs by med fattigdom og dårlige sociale forhold.

har været endnu en prøvelse. Når optimismen er begyndt at spire midt i denne elendighed skyldes det i høj grad den moralske og økonomiske støtte fra Danmark og Norge.

Sovjetunionens barske fallit hensatte samerne i dyb fattigdom og nød. Det fik nogle samiske iværksættere til at indse, at betingelsen for urfolkets overlevelse vil

være, at rensdyrene kommer tilbage på samiske hænder, og at de sammen vender tilbage til tundraens store vidder, hvorfra de kom. I forvejen piner det samerne, at de ude i tundraen med jævne mellemrum finder vildt, der kynisk er mejet ned med automatvåben - formentlig fra helikoptere. Områdets talrige militærstyrker menes at stå bag.

Kampen for rettigheder

Nu vil samerne har med demokratiske midler som våben give bureaukratiet og den politiske overmagt modstand. I løbet af et års tid er folkevalgte råd oprettet i flere russiske kommuner.

Et andet initiativ er obshinaerne, det vil sige andelsfamiliebreg med rendrift som primært formål, hvor medlemmerne/familierne i

modsatning til de russiske kooperativer selv ejer deres rensdyr. Den første blev stiftet for fem år siden, og to er for tiden under etablering. Begejstringen for initiativerne giver sig ifølge Infornor udslag i en længere venteliste med ansøgere, der håber at komme i betragtning.

En obshina er bæredygtig med 3-4 familier som deltagere. De indskyder deres egne rensdyr som startkapital i selskabet, hvilket f.eks. er en betingelse for, at dansk støtte også kan indgå.

Det kan blive en beskæftigelsesmæssig sidegevinst, at initiativtagerne også satser på at skabe en eller anden form for turisme og fritidsaktiviteter i den storslåede natur, som indbyder til vandreture, jagt og fiskeri.

Kvindemagt

En af de kommende obshinaer ledes af tre samiske kvinder, som også indskyder eget land i projektet, hvilket er enestående. De forsøgte allerede efter Sovjets sammenbrud at lave deres eget projekt, men det blev kvalt af 1990'ernes elendige vilkår. De måtte give op, men støttemulighederne har givet dem frisk mod. Som bedstemødre har de i rigt mål de yngre generationer med sig som garanti for videreførelse.

Et anderledes initiativ finder vi i minebyen Monchegorsk, hvor entusiastiske samer i en autonomi forbereder et projekt, som økonomisk set ikke er så krævende, men er meget ambitiøst. De vil forædle rensdyrstammerne for atter at komme frem til den oprindelige rensdyrtype, som forfædrene arbejdede med. Desuden vil de samarbejde med den lokale erhvervsskole om praktik, så unge samer kan oplæres til rensdyrdrift og lære om samisk kultur.

Der lever omkring 2000 samer på Kola-halvøen i den del af det arktiske Rusland, som grænser op til Norge og Finland. De udgør 0,15 pct. af den samlede befolkning.

Kuuk uumassuseqalersitsivoq. Aalisarnev - amerlanertigut unioqutitsinikkut - aamma paarnanik nunianneq periarfissatuaapput, suut tamarmik ajornarsigaangata.

Elven giver liv. Fiskeri - ofte ulovligt - og bærplukning er enes mulighed, når alt andet svigter.

Aanaat pingasut siuttoralugit qeriuannartup masarsuani tuttuuteqarnej ilaqutariinnit nutaamik misilimiarneqalerpoq.

Med tre bedstemødre i spidsen er familien klar til en ny dyst med renerne i tundraen.

FREDE RASMUSSEN

Demokrati atuutilersinnaavoq

Kalaallit qallunaallu suleqatigiiffiannit kattuffimmit naalakkersuisunut attuumassuteqanngitsumit - NGO - ikiorneqarlutik allaffissornikkut naalagaaniat politikikkullu amerlanerussutillit sameni akerlilerniarneqartut

Allattoq: Frede Rasmussen
Nutsersoq: Utertoq Nielsen

Unuk taanna Lovozero-mi ataatsimiittarfinnguami annertuumik oqallittoqarpoq, samet russit amerlanerit najugaqarfianni - naak najugaqarfnissartik piumassuserinnikkaluallu. Namminersornerusut kulturikkut isumasioqatigiiffiannik taasami ilaasortat ataatsimiippat, ajungitsumillu isummerfigisimallu tuttuunik paarsisut ilaqutariillu ingerlatsivianeersut arlallit samet piginnaataaffiinnik sullissiumasut peqataajumallutik ornigussimmamta. Suliniuteqarnej isumasioqatigiinnut toqqaannartumik qinersineq ukiup ataatsip ingerlanerinnaani annertuumik sunniuteqarsimavoq.

Pisortat oqartussat nunap inoqqaavinut ataatsimiitaanni qanitukkt Murmansk-imi pilersinneqarsimasumi pisortaq issiaviit tunorlersaannit ataatsimiinnermik malinnaaqissaaqarpoq, ilisimasallit issiasut tunuani inissimasarfimmini Lenin isornartorsiorpallutut katersorsimasunik malinnaatillu. Samet nunap inoqqaavisut piginnaataaffimmit naammasineqarfnissaat piumasarilerallutunarsimavaat, Norgemi samet kattuffiannit, Barents-imi allattoqarfimmit aamma kalaallit qallunaallu kattuffiannit naalakkersuisunut attuumassuteqanngitsumit Infonor-imit ikiorneqarlutik. Danmark-imi nunanut allanut ministereqarfik pisariaqarfnissaq aqqiivigiumallu aningaasanik ikiorsisimavoq, kattuffillu taamaalluni aallartissinnaasimavoq.

Isornartorsiorneq

Inuit tamat naalakkersueqataaerit - ataaniit - takkutingajalerpoq, russit nunaanni issittumi, atuarfillu samet oqaasiinnik ilinniartisiffiup atorunnaarsinneqarsinnaanera unuk taanna sukumiisumik oqallisigineqarpoq. Oqallisigineqartut ilagaat tatsini kuunnilu aalisakkat aalisakkanik pisassiisutininuernerneq, aatsitassarsiorfimit mingutsitsisoqarsinnaanera, samet najugaqarfitoqaanni canadamiut aatsitassarsiorfiata Barigold-ip aallartissimasaa, russit allaffissoornikkut naalagaaniarnerujussuat, tuttuuteqarnermik ilaqutariit aallartissinissaat ajungitsumik kinguneqartussaq, namminersornerusullu kattuffiannut nutaamut ilaasortanngornissamik qinnuteqateqarsimaneq.

Inuit Moskva-meersut illoqarfinnillu annerusuneersut nunaatinnik nunamillu tiguisimanagerat attartuernermillu akitsuisimanagerat samenuit nunamik annertuumik tuttuutiminnut atuissanunut aamma ajornartorsiuataavoq.

Nunap inoqqaavisut piginnaataaffi pillugit naalagaaffiup inatsisaa Lenin-ip nalaani pilersinneqarpoq, Stalin-illu nalaani sulisutigeqqineqarluni, taassumaluk kinguliinnit allanit pissaanermik tigummisalinnit. Piffissalli ilaani Murmansk-imi pissutsit taamaaginnarsimapput, naak samet nunanilu issittuni nunap inoqqaavi allat Arktisk Råd-imi qangai sinisuuittitaqalersimagaluartut, råddilu taanna nunani issittuni naalagaaffiit ataatsimut oqallittarfiagaat. Nunat inoqqaavisua ataatsimiitaannik pilersitsinissaq Murmansk-imi oqartussat pilersikkumallu piffissannorsorisimavaat, Kolami nunap inoqqaavisua ataatsimeersuarnissaannik piareersaasussaq.

ni nassaartarnertik - immaqa helikoperinit. Tamaani sakkutoorpassuit taamaaliortarsimasutut pasineqarput.

Aningaasat

Inatsiliornermik suliaqarfnissap piareersarfnissaani isumasioqatigiit siulittaasut Andrei Zacharov peqataaqullu aggersarneqarsimavoq, Murmansk-imi 200 km-ist ungasitsigisumi ataatsimiinnermut peqataannissamut aningaasartaqarfnissamangilaq piffissaqartoqarsimananilu.

Ukiut untrittillit ingerlanerini pingngitsaallilluni nuuttsisarnermik russit malersuisarsimanagerat pissutigalugu Rusland-ip issittortaani Kolap qeqertaasani samet naqisimaneqalersimapput, ataatsimullu ingerlatsisoqalerneratigut pigisatoqqaminnik arsaaneqarsimallutik. Oqaasi kulturiallu nunngutaanissamik navianartorsiornerneqarput, Sovjet-illu ajalusoornera kingorna pissutsit misilinneqataasimapput. Taamatut atugarliornerup nalaani isumalluallu pilersimammat pissutaavoq Danmark-imit Norge-millu ileqorissarnikkut aningaasatigullu tapersorsorneqarnej.

Sovjet-ip ajalusoorneratigut samet piitsunngorsimapput atugarliulersimallutillu. Samet sulliffinnik aallartitsisartut takusinnaalersimavaat nunap inoqqaavisua annanissaanni tuttuut sameni tigoqqineqarfnissaat tunngavissaasoq, aggerfigisaminnullu qeriuannartup masarsuanut uteqqinnissaat. Samet atugarliutigererpaat qeriuannartup masarsuani uumasunik nujuartanik aallaasinik nutsuinnartakkanik toqorarneqarsimasu-

maannalu samet inuit tamat naalakkersueqataanerit sakkugalugu allaffissortut naalagaaniarnerat politikikkullu amerlanerussutillit akerlilersornialerpaat. Ukiup ataatsip ingerlanerani russit kommuneni arlalinni isumasioqatigiit innunt qinikkat arlallit pilersinneqarsimapput.

Piginnaatitaaffiit

Maannalu samet inuit tamat naalakkersueqataanerit sakkugalugu allaffissortut naalagaaniarnerat politikikkullu amerlanerussutillit akerlilersornialerpaat. Ukiup ataatsip ingerlanerani russit kommuneni arlalinni isumasioqatigiit innunt qinikkat arlallit pilersinneqarsimapput.

Suliniut alla tassa obshinat, tassa ilaqutariit piginneqatigiillutik ingerlatsivii, tuttuuteqarnej pingaarnertut anguniarlugu, tassaani ilaasortat ilaqutariillu russit ataatsimut piginneqatigiiffiinnut naleqqiullugu tuttuunik namminneq piginnittuusut. Siulleq ukiut tallimat matuma siorna aallartinneqarpoq, marlullu maannakkut pilersinniarneqarput. Suliniut nuannaarutaanerannut Infonor malillugu tassaavoq, qinnuteqartut utaqqisut amerlisimanagerat, qinnuteqaatimik akuerineqarfnissaannik neriuuteqartut.

Obshina ingerlalluursinnaavoq ilaqutariinnit 3-4-nit piginneqataaffigineqarpoq. Ingerlatsivimmut ilanngunermi tigutsisut tuttuutit ilannguttarpaat, tamannalu soorlu qallunaat tapiissuteqarfnissaanni piumasaqaatinut ilapittuutaasimavaat.

Sulliffissaqarfnissarnermi ilapittuutaasimavaat suliniuteqartut takornariartitsinertut ittummik pilersitsinissamik anguniagaqarfnissaat, pingortitami alianaatsorsuarmi angalatitsinikkut, pinartitsinikkut aalisartitsinikkullu.

Arnat pissaanerat

Obshibat ilaat arnannit sameni pingasunit aqunneqarpoq, namminneq nunaatertik atugassanngortillugu, tamannalu qaqtigoorpoq. Sovjet-ip ajalusoornera kingorna pilersaarumminnik aallartitsinialerpaat, 1990-ikkunnilu atugassarititaasut ajorluinnartut pissutigalugit unitsinnarneqartumik. Taamaatiinnartariaqarpaat, tapiiffigineqarfnissamilli periarfissinerup neriuuteqalersimavai. Aanaatut kinguaatik nukarlit ingerlatsiqqittussatut isumalluutiigilluursinnaavaat.

Iloqarfimmi aatsitassarsiorfimi Monchegorsk-imi allamik suliniuteqartoqarpoq, namminersorneruffiusumi samet piumasseqarluartut pilersaarummik piareersaammata, aningaasat eqqarsaatigalugit annertunerusumik piumassuseqarluartut tunngaveqarpoq. Tuttuutit nutarteriffiginarpaat, qanga tuttuutigeqartartunut uteqqequllugit, siuaasat tuttuutigeqarsimavaat pissuseqalersillugit. Tamaani inuusutissarsiornermut aturfik sulinermik misilinnissaq pillugu suleqatiginarpaat, inuusuttut tuttuuteqarnermik samellu kulturianik ilikkagaqarsinnaaqullugit.

Kolap qeqertaasartaani samet Rusland-illu issittortaani Norgemut Finland-imullu killeqarfeqartumit samet 2000-15 missaat inuupput. Innuttaasut 0,15 procentiinik amerlassuseqarput.

Rusland-imi nunap inuiinut tapiissutit affaannangortut

Danskit naalagaaffiata tapiissutigisartakkani Georgia-mut nassiuuttalerpai

Allattoq: Frede Rasmussen
Nutsersioq: Hans Larsen

Ukiumi 2009-mi aningaasaqarnermi inatsisissami Danmark-ip Rusland-imi nunap inuiinut tapiissutigisartakkani affaannangortippai. Danmark-ip nunanut allanut ministereqarfiani suliniaqatigiiffiit naalakkersuinerit atuummassuteqanngitsut (ngo) ataatsimeeqatigiinnerini saqqummiunneqarpoq.

Kalaallit danskullu suliniaqatigiiffiit naalakkersuinerit atuummassuteqanngitsut Infonor danskit nunanut allanut ministereqarfianit allakkatigut ilisimatinneqarpoq 2009-mi Rusland-imi nunap inuiinut suliniuteqarnernut 2,8 mill. kr.-t tapiissutigineqasasut; ukiormanna 4,7 mill. kr.-t tapiissutaasimasut. Allaffimmi pisortap Niels Hedegaard Jørgensen-ip erseqqissumik oqaatigisinnaanningerarparaa 2012-p tungaanut aningaasat qanoq amerlatigisut tapiissutaajumaarneri. Sipaaruuteqarniernermut pequtaatinneqarpoq Rusland-ip aningaasarsiorinikkut ilorraap tungaanut ingerlalersimanera. Nunanut allanut ministereqarfiup nunat inuiisa agguagarisinnissaasa ajornartoorfinissaa eqqarsaatigisimannngilaa. Taarsullugu sipaarutaasussat naalagaaffimmut Georgia-mut tunni-

ussassannagortinneqarput.

Nassuierneqanngitsumik aalajangerneqarsimavoq qaqqarsut Ural-it kangianni nunat inuiit tapiiffiqineqartarunnaassasut, kiitaaniittullu kisiisa tapiiffiqineqartallasasut.

Suleriaasitaap inuit avissaartippai

Aalajangiinnermi peqataasut ataatsimiinnermi aqutsisumut, Infonor-imi siulittaasumut Claus Oreskov-imut aalajangiineq uggutigaat. Maluginiarpaattaq ukiut sisamat ingerlanerini tapiissutaasartut 5,5 mill. kr.-nik annikilleriaateqarnissaat. Siusinnerusukkut nunanut allanut ministerip Per Stig Møller-ip avisiimut JyllandsPosten-imut oqaatigigaluarparaa nunat inuiinut tapiissutit innarlerneqassanngitsut. Ataatsimeeqataasut oqaatigaat Nunarsuarmiut Aningaasariivata misissuutitsinerata ersersisimagaana nunat inuiisa piitsuunerulersimanerat atugarliornerulersimanerallu.

Marlungormat AG-mi allaesaraavut Rusland-ip avannarpasisuani Kola-p qeqertaasaani same-t inuuniapiloornerat. Same-t tuttuuteqaleqqinnissaat Infonor-ip sulissutigisaa eqqartorneqarparaaq. Claus Oreskov-ip ilimasaarutigaa 2010-mi taakkununga tapiissutit annikillineqarnissaat.

Eqqumiiginerarparaaq nunap inuii »kangiamiunut kitaamiunullu« immikkooortinneqarsimaneerit, politikikkullu aqqissuusseqqit-toqarnissaa ujartorlugu. Suliniaqatigiiffiit danskiniq inuttuqartut naalakkersuinerit atuummassuteqanngitsut arllallit Rusland-imi suliaqarput, pisariaqartitsinerlu milliartunngilaaq.

Oqalliseqqinneq?

-Neriuutigaarput Folketing-imi kalaallit ilaasortaataat ikiuukkumaartut. Claus Oreskov-ip pissusissamisoorsora Issittumi Rusland-imilu Folketing-imi Danmark-ip politikikkissaa eqqartorneqarpat.

Erseqqissaatigaattaq Danmark FN aqqutigalugu nunat inuiisa taperpersornerinut atugarisaasalu pitsannorsarnissaannut suliniuteqartuni siuttuunera. Uggutuugaalu suliniutit ajorsartormata. 2000-mi Folketing-imi isumaqatigiissutigineqarpoq Rusland-imi nunap inuii aningaasatigut taperpersorneqassasut, kingornali politikikkut eqqartoqqinneqarsimannngilaaq.

Russisk urfolksstøtte halveres

Danmark sender i stedet pengene til Georgien

Af Frede Rasmussen

Den beskedne danske støtte til Ruslands urfolk skal halveres som led i finansloven for 2009. Det har repræsentanter for seks uafhængige organisationer (ngo'er) fået præsentere som en fastslået kendsgerning på et møde i Udenrigsministeriet for nylig.

Udenrigsministeriet har siden skriftligt bekræftet over for den grønlandsk-danske ngo' Infonor, at der i finansloven for 2009 kun er afsat 2,8 mio. kr. til støtte af aktiviteterne i Rusland, hvor der i 2008 var afsat 4,7 millioner kroner til alle urfolksaktiviteter i

Rusland. Det er usikkert, hvor meget der i øvrigt afsættes i perioden frem til 2012, oplyser fuldmægtig Niels Hedegaard Jørgensen.

Ifølge et deltagerreferatet fra mødet skyldes nedskæringen, at Rusland oplever en økonomisk vækst. At den har alvorlige fordelingsproblemer har Udenrigsministeriet ikke taget hensyn til. Bepærelserne bruges i stedet som nødhjælp blandt andet til Georgien.

Desuden indføres uden særlige begrundelser et nyt princip: urfolk bosat øst for Uralbjergene kan ikke mere få hjælp, mens

urfolk bosat vest for bjergkæden stadig skal have mulighed.

Nyt princip deler urfolk

Deltagerne beklagede beslutningen over for mødelederen fra UM. Claus Oreskov, leder af Infonor, påpegede på mødet, at der over fireårsperioden er lagt op til en forringelse på 5,5 mio. kr. Det er stik imod, hvad udenrigsminister Per Stig Møller tidligere har lovet i Jyllands-Posten, da han afviste, at urfolksstøtten skulle afvikles. På mødet fremhævede deltagerne, at fattigdommen og forarmelsen blandt urfolkene er øget ifølge Verdensbankens seneste rapport.

AG havde tirsdag to artikler om de russiske samers dårlige livsbetingelser på den russiske Kola-halvø. Her omtales Infonors projekter med blandt andet at få ren-driften tilbage på samernes hænder. Ifølge Claus Oreskov

beskæres bistanden til disse formøntlig i 2010.

Claus Oreskov finder »øst-vest-princippet« ved tildeling af støtte særdeles særpræget og efterlyser en politisk stillingtagen til de nye betingelser. Adskillige danske ngo'er løser projektopgaver i Rusland, og behovet er uændret.

Ny debat?

- Vi håber også på hjælp fra de grønlandske politikere i Folketinget. Det optimale ville være en ny folketings-debat, hvor man evaluerede Danmarks politik omkring urfolk og herunder Arktis og Rusland, siger Claus Oreskov.

Han fremhæver, at Danmark hidtil har været i førerposition i FN med hensyn til at kæmpe for støtte og forbedre forholdene for verdens urfolk. Desværre synes den nu sat over styr, konstaterer han.

Siden et enigt folketing i 2000 besluttede at hjælpe til russiske urfolk skulle øges, har sagen ikke været drøftet politisk.

Savalimmiut annertuumik ajornartorsiuteqalersut

Soraarsitsiortornerit aalisarnerullu ingerlanerliornera Savalimmiuni aningaasanut inatsimmi annertuumik amigartoorutaapput - Kalaallit Nunaat sulit toqqaannartumik eqqugaannngilaaq

Allattoq: Christian Schultz-Lorentzen
Nutsersioq: Utertoq Nielsen

Nunani tamalaani aningaasarsiorinikkut ajornartorsiortnerup Kalaallit Nunaat assignagu Savalimmiut annertuumik eqqorpaat, pisortat aningaasaqarnerat amigartoorfiussasooq ilmanarsilluni, aappaagu Danmark-ip ukiu-moortumik tapiissutigisartagaasut 600 millioner koruunisut anner-

tuutigingajassasut ilimasaarutigineqarluni.

Aningaasaqarnermut aningaasarsiornermullu naalakkersuisooq Joannes Eidesgaard (S) sisamannagormat nalunaarpoq, Savalimmiuni aappaagumut aningaasatigut missingersuusiani amigartoorutissat naatsorsuutigisamit marloriaat sinnerlugu amerlanerussasut. 570 millioner koruunit amigartoorutaanissaat maan-

nakkut naatsorsuutigineqarpoq. 244 millioner koruunit amigartoorutaasasut septemberimi naatsorsuutigineqaraluarpoq.

- Nunarsuarmi tamarmi ajornartorsiortnerup sunniutai siullit aatsaat misigilerpat, Inuusutisarsuutitalu pingaarnersaanni - aalisarnermi - annertuumik kinguarineq sorsuutigaarput. Joannes Eidesgaard Ritzau-imut oqarpoq.

Umiarsuaatileqatigiiffimmi Smyril Line-mi, ikaartaassuarmik Norrøna-mik piginnittumi, soraarsitsiortorneq sap. akunnerani kingullermi Savalimmiuni ilaatiqut misigineqarpoq. Ikaartaat pingitsaalisalluni tuniniarneqarnissaanit annaanniarlugu Savalimmiuni inatsisartut qanittukut aningaasaliissuteqarput. Umiarsuaatileqatigiiffilli kisimi eqqorneqanngilaaq. Aammali bi-

iliniq tuniniaasarneq it-millu atuineq annertuumik eqqorneqarput, Savalimmiunilu aalisariutit aningaasatigut annertuumik ajornartorsiuteqarput.

Savalimmiunili landskarsi akillisinnaanermik maannakkut ajornartorsiuteqanngitsooq Joannes Eidesgaard-ip erseqqissaatiga.